

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar

Year: 7 - Number: Special Issue (Özel Sayı) 3, p. 159-166, May 2023

Kemal Eraslan'ın Ali şir Nevâyî Üzerine Yaptığı Çalışmalar ve Nevâyî Üzerine Görüşleri* **

Kemal Eraslan's Studies on Ali şir Nevâyî and His Views on Nevâyî

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1203034>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
11.11.2022

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
21.03.2023

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.05.2023

Asya Studies

Burcu Yılmaz
Doktora Öğrencisi / İstanbul
Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları
burcu-yilmazz@hotmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0001-6813-8725>

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

** Bu çalışma, 20-22 Ekim 2022 tarihleri arasında Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen "14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu"nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Öz

Ömrünü ilme adanmış bir şahsiyet, Çağatay Türkçesi ve Ali şir Nevâyî deyince akla gelen bilim insanlarından biri, Türk diline yaptığı hizmetlerle Türkolojiye büyük katkılar sunan değerli bilim insanı Prof. Dr. Kemal Eraslan'ın Nevâyî üzerine yaptığı çalışmalar ve onun hakkındaki görüşleri bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. Kemal Eraslan, Doğu Türkçesinin XV. yüzyıl başından XIX. yüzyılın sonlarına kadar devam eden ve Orta Asya Edebi Türkçesinin dönemlerinden biri olan Çağatay Türkçesi ile ilgili kapsamlı çalışmalar ortaya koymuştur. Çağatay Türkçesini yapılandırıp geliştiren, hatta Çağatay dili denildiğinde Nevâyî dili olarak anılan bir dönemle eşleşecek kadar Türk diline hizmetleri olan Ali şir Nevâyî, Kemal Eraslan'ın 52 yıl boyunca yaptığı ilmi çalışmaların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kemal Eraslan Ali şir Nevâyî, Nesâyimü'l-mahabbe min şemâyimi'l-fütüvve, Metin ve Dil Özellikleri" başlıklı tezi ile 1970 yılında doktor unvanını aldı. Akademik kariyerin ilk ve en önemli basamaklarından biri olarak görülen doktora tezinin konusunu da oluşturan Kemal Eraslan'ın Ali şir Nevâyî çalışmaları, yıllar içerisinde istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Bu çalışmalarının yanı sıra verdiği yüksek lisans ve doktora tezlerinin danışmanlığı vasıtası ile de Çağatay Türkçesi ve Ali şir Nevâyî ile ilgili çalışmalar yapılmasına katkı sunmuştur. Ayrıca Kemal Eraslan'ın Nevâyî ve eserleriyle ilgili çalışmalarında, Nevâyî hakkındaki görüşleri oldukça özgün ve dikkatli tespitlerdir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kemal Eraslan ve çalışma sahası, Çağatay Türkçesi ve Ali şir Nevâyî hakkında kısaca bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Kemal Eraslan'ın Nevâyî üzerine yaptığı çalışmalar ve bu çalışmaların detayları tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde ise Eraslan'ın, Nevâyî ile ilgili çalışmalarından hareketle Nevâyî hakkındaki görüşleri ve bakış açısı irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kemal Eraslan, Ali şir Nevâyî, Çağatay Türkçesi, Doğu Türkçesi, Türkoloji

Abstract

A person who devoted his life to science, one of the scientists that comes to mind when Chagatai Turkish and Ali şir Nevâyî are mentioned, valuable scientist Prof. Dr. Kemal Eraslan's studies on Nevâyî and his views on him constitute the subject of this article. Kemal Eraslan, XV. the beginning of the century XIX. He carried out extensive studies on Chagatai Turkish, one of the periods of Central Asian Literary Turkish, which continued until the end of the century. Ali şir Nevâyî, who structured and developed the language of Chagatai Turkish, and even served the Turkish language to match a period called Nevâyî language when Chagatai language is mentioned, constitutes an important part of Kemal Eraslan's scientific studies for 52 years. Kemal Eraslan Ali şir Nevâyî received his doctorate in 1970 with his thesis titled "Nesâyimü'l-mahabbe min şemâyimi'l-fütüvve, Text and Language Characteristics". Kemal Eraslan's studies on Ali şir Nevâyî, which also constitutes the subject of his doctoral thesis, which is seen as one of the first and most important steps of the academic career, have continued steadily over the years. In addition to these studies, he contributed to the studies on Chagatai Turkish and Ali şir Nevâyî through the consultancy of his master's and doctoral theses. In addition, Kemal Eraslan's views on Nevâyî in his studies on Nevâyî and his works are very original and careful determinations.

This study consists of three parts. In the first chapter, brief information is given about Kemal Eraslan and his field of study, Chagatai Turkish and Ali şir Nevâyî. In the second part, Kemal Eraslan's studies on Nevâyî and the details of these studies are introduced. In the third part, Eraslan's views and point of view about Nevâyî were examined based on his studies on Nevâyî.

Keywords: Kemal Eraslan, Ali şir Nevâyî, Chagatai Turkish, Eastern Turkish, Turcology

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Yılmaz, B. (2023). Kemal Eraslan'ın Ali şir Nevâyî Üzerine Yaptığı Çalışmalar ve Nevâyî Üzerine Görüşleri. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(Special Issue / Özel Sayı 3), 159-166.

GİRİŞ

Ömrünü ilme adanmış bir şahsiyet, Çağatay Türkçesi ve Ali Şîr Nevâyî deyince akla gelen bilim insanlarından biri, Türk diline yaptığı hizmetlerle Türkolojiye büyük katkılar sunan değerli bilim insanı Prof. Dr. Kemal Eraslan'ın Nevâyî üzerine yaptığı çalışmalar ve onun hakkındaki görüşleri bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. Kemal Eraslan, Doğu Türkçesinin XV. yüzyıl başından XIX. yüzyılın sonlarına kadar devam eden ve Orta Asya Edebî Türkçesinin dönemlerinden biri olan Çağatay Türkçesi ile ilgili kapsamlı çalışmalar ortaya koymuştur. Çağatay Türkçesini yapılandırıp geliştiren, hatta Çağatay dili denildiğinde Nevâyî dili olarak anılan bir dönemle eşleşecek kadar Türk diline hizmetleri olan Ali Şîr Nevâyî ve eserleri, Kemal Eraslan'ın 52 yıl boyunca yaptığı ilmî çalışmaların önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kemal Eraslan ve çalışma sahası, Çağatay Türkçesi ve Ali Şîr Nevâyî hakkında kısaca bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Kemal Eraslan'ın Nevâyî üzerine yaptığı çalışmalar ve bu çalışmaların detayları tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde ise Eraslan'ın, Nevâyî ile ilgili çalışmalarından hareketle Nevâyî hakkındaki görüşleri ve bakış açısı irdelenmiştir.

KEMAL ERASLAN VE ÇALIŞMA SAHASI İLE ÇAĞATAY TÜRKÇESİ VE ALİ ŞİR NEVÂYÎ

Çağatay Türkçesi ve Ali Şîr Nevâyî

Çağatay Türkçesi tabiriyle 11. yüzyıldan 19. yüzyılın sonuna kadar devam eden Orta Asya İslâm-Türk yazı dilinin gelişmesindeki üçüncü safha kastedilmektedir. Karahanlı ve Harezmi-Altın Ordu yazı dillerinin devamı olarak Timurlular devrinde (1405-1502) teşekkül eden Çağatayca, özellikle Nevâyî'nin eserlerinde klâsik şeklini almıştır (Eckmann, 1958: 133).

Janos Eckmann'a göre XV.- XX. yüzyıllar arası kaplayan bu Orta Asya edebî Türkçesi, ses ve şekil bilgisi özelliklerine göre kendi içinde üç alt bölüme ayrılır:

1. Klasik öncesi dönem: XV. yüzyılın başından Nevâyî'nin ilk divanını yazdığı 1465 yılına kadar süren ve "geçiş dönemi" diye adlandırılan arkaik özelliklerin yer almış olduğu dönemdir. Başlıca temsilcileri Sekkâî, Lütfî, Ataî, Seyyid Ahmed Mirza, Yusuf Emir vb.

2. Klasik dönem: Hüseyin Baykara, Mîr Ali Şîr Nevâyî, Hamidî, Şeybanî, Ubeydî, Bâbur, Muhammed Salih vb.

3. Klasik sonrası dönem (1600-1921): Bu dönem bir yandan Nevâyî dilinin özentili bir taklidi, bir yandan da Özbekçe unsurların dile girmeye başladığı bir dönem olarak nitelendiriliyor. Başlıca temsilcileri Ebulgazî Bahadır Han, Turdî, Huveydâ, Munis Horezmî vb.dir (Korkmaz, 2004: 68).

Çağatay edebiyatının ve dilinin gelişmesinde en büyük rolü Ali Şîr Nevâyî oynamıştır. Çağatay lehçesini bir konuşma dili olmaktan çıkararak, Orta Asya'da XV. yüzyıldan XX. yüzyıla uzanan klasik ve ortak bir yazı dili durumuna getirmiştir. (Korkmaz, 2004: 74). Fakat Nevâyî sadece Çağatay edebiyatının değil, bütün Türk edebiyatının en büyük simasıdır. Ali Şîr Nevâyî, sadece 15. yüzyılda Orta Asya'da yaşamış bir Türk şairi değil, aynı zamanda bütün Türk dünyasında birlik-beraberlik ruhunu oluşturan, Türk insanına millî dil bilincini aşıl原因 ve yaptığı çalışmalarla Türkçeye ivme kazandıran önemli bir şahsiyettir. Sayıca ve değerce üstün eserler vererek Çağatay edebî dilini kuran Nevâyî, Çağatay Türkçesinin dilini yapılandırıp geliştiren, hatta Çağatay dili denildiğinde Nevâyî dili olarak anılan bir dönemle eşleşecek kadar Türk diline hizmetleri olmuş bir ilim insanıdır. Dîvân, mesnevî, tezkire, tarih gibi türlerde, mûsiki, arûz, dil gibi mevzularda otuz yakın eser vermesi ile Ali Şîr Nevâyî'nin büyük bir sanatkâr olduğunu, geniş kültürünü ve zamanın ilimlerine hâkimiyetini açıkça göstermektedir (Eraslan, 1993: XI).

Kemal Eraslan ve Çalışma Sahası

Bugün yurt ve dünya Türkolojisinde Çağatay Türkçesi ve edebiyatı, özellikle Ahmed Yesevî ve Ali Şîr Nevâyî denilince akla gelen ilk isimlerden biri Prof. Dr. Kemal Eraslan'dır. Akademik çalışmalarına Eski Türk Dili (Kürsüsü) Ana bilim Dalı'nda başlayan Kemal Eraslan, Ali Şîr Nevâyî, Nesâyimü'l-mahabbe Min Şemâyimi'l-fütüvve, Metin ve Dil Özellikleri başlıklı tezi ile 1970 yılında "Doktor" unvanını aldı. 1971-1973 yılları arasında Alexander von Humboldt Vakfı'nın bursiyeri olarak Almanya'da bulundu; Giessen, Justus Liebig Üniversitesi, Institut für Orientalistik'te Türkiye Türkçesi ile Çağatay Türkçesi dersleri verdi. 1975 yılında Eski Türkçede İsim-Fiiller başlıklı 6 Doçentlik tezi ile 'Üniversite Doçenti' unvanını aldı ve 1982 yılına kadar bu görevini sürdürdü. 1981 yılında iki ay

süresince Londra'da bulunup British Museum, Bodleian ve John Rylands kitaplıklarında korunan Türkçe elyazmaları üzerinde çalıştı. 1982 yılında Ahmed-i Yesevî, Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler başlıklı Profesörlük takdim tezi ile İstanbul Üniversitesinde Profesörlük unvanını aldı. Aynı yıl, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığına atandı; bu görevinin yanı sıra Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü görevini de yürüttü. Selçuk Üniversitesindeki idarî görevleri sona erince İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Dili Ana bilim Dalı Öğretim Üyeliği'ne, daha sonra da bu anabilim dalının başkanlığına getirildi. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünün 1991 yılında kanunla yeniden yapılanması sonrasında devrin Rektörü Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu tarafından Enstitü Müdürü olarak görevlendirildi. 1991-1994 tarihleri arasında, kurucu müdür olarak, Enstitünün yeniden yapılanmasında yüksek gayretleri oldu. Yıllardır çıkmayan Türkiyat Mecmuası'nın yayını yeniden gerçekleştirdi. 30 Ekim 1997 tarihinde Edebiyat Fakültesinde yapılan bir veda töreni ile yaş haddinden emekliye ayrılan Prof. Dr. Kemal Eraslan, Türkoloji bilimine fiilen 42 yıl hizmet vermiştir (Kocasavaş, 2018: 219).

1983 yılından itibaren Türk Dil Kurumunun aslî üyesi olarak hizmet görmüştür. Çalışmalarıyla 1993 yılında Özbekistan'da Ali Şîr Nevâyî Devlet Mükâfatı'na aday gösterilmiş, ikincilikle ödüllendirilmiştir. Bu ödülle Türkiye'de Ord. Prof. Dr. M. Fuat Köprülü'nün Rusya Bilimler Akademisi ödülünü almasından sonra Özbekistan Bilimler Akademisi ödülünü almaya hak kazanan ikinci araştırmacı Prof. Dr. Kemal Eraslan olmuştur. 1990 yılında dünya Türkologlarının UNESCO çerçevesinde Kazakistan'ın Türkistan şehrinde gerçekleştirilen "Ahmed Yesevî Dünyası" Uluslararası Sempozyumu'nda "Uluslararası Yesevî Konseyi Başkanı" seçilmiştir. Hazırladığı eserlerden Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler esas alınarak 1990 yılında Özbekistan'da Gafur Gulam Neşriyatı'na basılan bir kitap hazırlanmıştır. Aynı çalışma, ayrıca Türk Edebiyatı Dergisi tarafından da Şubat 1984/124'te ayın incelemesi olarak yer almıştır. Prof. Dr. Kemal Eraslan için 1998 yılında Yesevî Vakfı'na Onur Günü tertip edilerek Vakıf'ın yayın organı Bir Dergisi 9-10, 1998 Kemal Eraslan Özel Sayısı olarak çıkmış ve kendisi için Vakıf bünyesinde bir toplantı düzenlenmiştir. 16 Aralık 2006'da İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce düzenlenen Edebiyatımıza Hayat Verenler toplantısı Kemal Eraslan adına düzenlenerek Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde kendilerine onur ödülü verilmiştir. 2009 yılında Uluslararası Türkçe Öğretimi Derneği (Türkçeder) tarafından Ali Şîr Nevâyî Ödülü'ne layık görülmüştür. Prof. Dr. Kemal Eraslan, 2010 yılında Elginkan Vakfı Türk Kültürü Araştırma Ödülü'ne layık görülmüştür. 1 Kasım 2010 tarihinde, Türk Dil Kurumu'nun İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün katkılarıyla gerçekleştirdiği "Prof. Dr. Kemal Eraslan'a Saygı Günü"nde, sekseninci yaşını kutlayan Eraslan'a Türk Dil Kurumu (TDK) Başkanı tarafından "TDK Onurluğu" takdim edilmiştir. 30.12.2014 tarihinde ESKADER (Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği)'in üstün hizmet ödülüne layık görülmüştür. 2015 yılında Hoca için Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü Araştırmaları Armağan Dizisi'nden Alkış Bitiği Kemal Eraslan Armağanı (Editör: Bülent Gül) kitabı yayınlanmıştır. 15.04.2016 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Daire Başkanlığı Kültürel Etkinlikler Müdürlüğü tarafından Kemal Eraslan için saygı gecesi düzenlenmiştir. 2017 yılında 8. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan tarafından Türk Diline Üstün Hizmet Ödülü verilmiştir (Kocasavaş, 2018: 220).

Ömrünü Türkoloji bilimine, özelde Doğu Türkçesi, Çağatay Türkçesi ve Ali Şîr Nevâyî çalışmalarına adan Kemal Eraslan'ı ve akademik kariyeri boyunca yaptığı işleri kısaca tanıttikten sonra Kemal Eraslan'ın Nevâyî üzerine yaptığı çalışmalarını vermek istiyoruz.

KEMAL ERASLAN'IN NEVÂYÎ ÜZERİNE YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

Kemal Eraslan, Doğu Türkçesinin XV. yüzyıl başından XIX. yüzyılın sonlarına kadar devam eden ve Orta Asya Edebî Türkçesinin üçüncü dönemi olan Çağatay Türkçesi ile ilgili kapsamlı çalışmalar ortaya koymuştur. Çağatay Türkçesinin dilini yapılandırıp geliştiren, hatta Çağatay dili denildiğinde Nevâyî dili olarak anılan bir dönemle eşleşecek kadar Türk diline hizmetleri olmuş Ali Şîr Nevâyî, Kemal Eraslan'ın 52 yıl boyunca yaptığı ilmî çalışmaların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kemal Eraslan bir Nevâyî uzmanıdır, ömrünü Nevâyî ve Çağatay edebiyatının eserlerine adanmıştır. Kemal Eraslan, "Ali Şîr Nevâyî, Nesâyimü'l-mahabbe min Şemâyimi'l-fütüvve, Metin ve Dil Özellikleri" başlıklı tezi ile 1970 yılında doktor unvanını almıştır. Akademik kariyerin ilk ve en önemli basamaklarından biri olarak görülen doktora tezinin konusunu da oluşturan Ali Şîr Nevâyî çalışmaları, yıllar içerisinde istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Kemal Eraslan'ın Ali Şîr Nevâyî ile ilgili yaptığı çalışmalar şunlardır:

- "Nevâyî'nin Hâlât-ı Seyyid Hasan Big Risâlesi", Türkiyat Mecmuası, XVI, İstanbul 1971, s. 89-110.

- “Alî-Şîr Nevâyî'nin Hâlât-ı Pehlevân Muhammed Risâlesi”, *Türkiyat Mecmuası*, XIX, İstanbul 1980, s. 99-164.
- Alî-Şîr Nevâyî, *Mizânü'l-Evzân (Vezinlerin Terazisi)*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 568, Alî-Şîr Nevâyî Külliyyatı: 14, Ankara 1993.
- Alî-Şîr Nevâyî, *Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve I* Metin, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- Alî-Şîr Nevâyî, *Mecâlisü'n-Nefâyis, I-II*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001. 6
- “Nevâyî ve Tenkid”, Ali Şîr Nevâyî'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yılı Dönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri: 24- 25 Eylül 2001, TDK Yay., Ankara, 2004.
- “Ali-Şîr Nevâyî”, *Avrasyaya Yön Veren Şahsiyetler: Doğumunun 570. Yılında Ali Şîr Nevai Sempozyumu*, İstanbul 2012.

Görüldüğü üzere Kemal Eraslan'ın Ali Şîr Nevâyî ve eserleri ile ilgili 2 makale, 3 kitap (1 kitap doktora tezinin revize edilerek yayımlanmış hâlidir.), 2 bildiri olmak üzere toplam 7 adet çalışması mevcuttur. Aşağıda bu çalışmaların detayları verilerek tanıtılmıştır:

“Nevâyî'nin Hâlât-ı Seyyid Hasan Big Risâlesi”, *Türkiyat Mecmuası*, XVI, İstanbul 1971, s. 89-110.

Kemal Eraslan, Nevâyî'nin Hâlât-ı Seyyid Hasan Big Risâlesi adlı çalışmasına, “Devrinin büyük bir âlim ve mutasavvıfı, Alî Şîr Nevâyî'nin de müridi ve yakın dostu olan Seyyid Hasan-ı Erdeşîr (h. 821- 894) hakkındaki malûmatımız, daha ziyâde Nevâyî'nin eserlerine inhisar etmektedir” şeklinde bir giriş ile başlamaktadır. Alî Şîr Nevai'in bu risalesi Seyyid Hasan-ı Erdeşîr'in hayatı, hâlleri ve fikirlerini konu alan bir risaledir. Nevâyî bu Risalede, Seyyid Hasan-ı Erdeşîr'in kendisine babası derecesinde yakın olduğunu, Türk ve Sart içinde ondan daha olgun ve üstün bir kişi görmediğini söylemiştir. Ayrıca Seyyid Hasan-ı Erdeşîr'in gençlik çağında zahiri ilimleri öğrenmiş olduğunu fakat buna rağmen tasavvuf yönünün galip bulunduğunu söylemiştir. Nevâyî, Onun bir müddet padişahın hizmetinde bulunduktan sonra tasavvuf yolunu seçip Hazret-i Mevlânâ Muhammed-i Tebâdegânîye intisap ettiğini de bu eserinde ortaya koymuştur.

Kemal Eraslan bu çalışmasında, Nevâyî'nin Hâlât-ı Seyyid Hasan Big Risâlesi'ni;

Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih bölümü, no. 4056

Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan bölümü, no. 808

Üniversite Kütüphanesi, Türkçe yazmalar, no. 4149 (Müze)

Üniversite Kütüphanesi, Türkçe yazmalar, no. 5452 (Müze) nüshalarını karşılaştırarak transkripsiyon alfabeti ile vermiştir. Nesir olarak yazılan Risalenin içerisinde beyit ve dörtlükler de yer almaktadır. Çalışmada, Risale metninin hacmi 15 sayfadır.

Kemal Eraslan, Risâlenin bazı parçalarının ve Nevâyî'nin Seyyid Hasan-ı Erdeşîr için yazdığı mersiye'nin bazı beyitlerinin daha önce Agâh Sırrı Levend tarafından neşredildiğini (Agâh S. Levend, Alî Şîr Nevâyî, I-IV, Ankara 1965-1968) bizlere dipnot kısmında bildirmektedir.

Kemal Eraslan Risale'nin sonuna Nevâyî'nin Nevâdirü'ş-Şebâb adlı divanında bulunan mersiyesini de eklemiştir. Mersiye, Nevâyî'nin Seyyid Hasan-ı Erdeşîr'in ölümünden duyduğu büyük acıyı ve ona karşı olan derin hürmet ve bağlılığını samimi bir şekilde dile getirmektedir. Kemal Eraslan bu sebeple mersiye metnini vermeyi faydalı bulduğunu söylemiştir.

“Alî-Şîr Nevâyî'nin Hâlât-ı Pehlevân Muhammed Risâlesi”, *Türkiyat Mecmuası*, XIX, İstanbul 1980, s. 99-164.

Kemal Eraslan, makalesinin girişinde Hâlât-ı Pehlevân Muhammed Risâlesi'nin hacminin küçük olmasına rağmen biyografi türünün güzel örneklerinden sayılabileceğini ve Nevâyî'nin de bu sahadaki gücünü ortaya koyar nitelikte olduğunu söylemiştir.

Nevâyî bu risalesinde devrinin önde gelen edebiyatçı, bestekâr, tabip ve sofisi olan Pehlevan Muhammed'i bu yönleri ile ustalıkla tanıtmış, ayrıca devrinin kültür hayatına ışık tutmuştur. Risalede özellikle tıp, musiki, edebiyat, sosyal hayat ve diğer yönleri ile Herat'ın Türk kültüründeki yeri ve önemi, devrin önemli simaları ve Nevâyî'nin hayatı hakkında da faydalı bilgiler bulmak mümkündür. Bu bakımdan Eraslan, Alî Şîr Nevâyî'yi, 11. asırda yetişen en büyük sosyal siyasetçimiz veya kültür siyasetçimiz Yusuf Has Hacip ve en büyük folklorcu ve lugatçimiz Kaşgârlı Mahmud'dan sonra en büyük Türkçü ve kültür adamı olarak gördüğünü belirtmiştir. Ayrıca Nevâyî'nin üstadı ve yakın dostu olan Pehlevan Muhammed'in Nevâyî üzerindeki etkisi hakkında da bu risaleden çok fazla şey öğrenilmektedir.

Kemal Eraslan makalesinin giriş bölümünde risalenin nüshalarını tanıtarak risale metnini nasıl işlediği konusunda bilgi vermiştir. Buradan öğrendiğimize göre Pehlevân Muhammed Risâlesi'nin İstanbul Kitaplıklarında üç, Paris'te bir olmak üzere dört nüshası vardır. Bunlar: Revan nüshası, Fâtih nüshası,

Üniversite Nüshası ve Paris nüshasıdır. Makalede bu nüshalar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Risale metninin tertibinde ise Revân nüshası esas alınmıştır. Eraslan, Paris nüshasına erişim sağlayamadığından risale metnini üç nüshanın karşılaştırmasını yaparak transkripsiyon alfabesi ile vermiştir. Ardından metnin Türkiye Türkçesine aktarısı verilmiştir. Eraslan, metnin tercümesinde yer yer manayı göz önüne alarak kelime kelime tercümeden kaçındığını belirtmiştir. Metnin nüsha farkları gösterilmiş ve bazı kelimelerle ilgili notlar verilmiştir. Ayrıca makaleye ilave olarak metnin tam bir sözlüğü de verilmiştir.

Alî-Şîr Nevâyî, Mîzânu'l-Evzân (Vezinlerin Terazisi), (Haz. Kemal Eraslan), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 568, Alî-Şîr Nevâyî Külliyyatı: 14, Ankara 1993.

Mîzânu'l-Evzân, Nevâyî'nin, Abdurrahmân-ı Câmî'nin Arûz Risâlesine nazire olarak yazdığı önemli eserlerinden biridir. Devrinin aruzla yazılan ve bestelenebilen nazım türleri hakkında bilgi vermesinin yanında Arûz gibi son derece karmaşık bir sistemi, hacim itibarıyla oldukça küçük ve anlaşılır bir şekilde ortaya koyması bakımından çok değerli bir eserdir. Arûz ilmini, üstadı Derviş Mansûr'dan öğrendiğini daha önce Mecâlisü'n-Nefâ'is adlı eserinde söyleyen Nevâyî, bu eserini kaleme alırken El-Hâfîl, Şems-i Kays, Hâce Nasîr-i Tûsî ve Câmî'nin Arûzla ilgili eserine başvurduğunu hatta bu kitaplarda bulunmayan bazı vezinleri de Arûz ilminin esaslarına dayanarak tespit edip eserine dâhil ettiğini bildirmiştir.

Kemal Eraslan'ın hazırladığı *Alî-Şîr Nevâyî, Mîzânu'l-Evzân (Vezinlerin Terazisi)* adlı eseri sırasıyla; Sunuş, Önsöz, Kısaltmalar ve Bibliyografya, Kullanılan Transkripsiyon Sistemi, Giriş, Metin, Nüsha Farkları, Çeviri, Arûz Cüzleri, Arûz Terimleri başlıkları ile hazırlanmıştır. Sunuş başlığında Alî Şîr Nevâyî'nin hayatı, edebî şahsiyeti, eserleri tanıtılmıştır. Giriş kısmında ise Arûz ve Arûz ilmi başlığı ile aruz ilmine dair bilgi verildikten sonra Nevâyî ve Edebî Hizmetinden bahsedilip ardından da Mîzânu'l-Evzân başlığı ile bu eser hakkında bilgi verilmiştir. Eraslan incelediği 3 nüshanın nüsha farklarını vererek ardından metnin Türkiye Türkçesine aktarımını sunmuştur. Eserin son kısmında ise Arûz Cüzleri, Arûz Terimleri başlıklı alfabetik düzenle oluşturulan sözlükleri görmektedir.

Türk Dil Kurumu Alî Şîr Nevâyî'nin eserlerini bir külliyyât halinde yayımlamayı kararlaştırmış ve bu eser de külliyyâtın 14. sırada yer alan eseri olarak sunulmuştur. İlk baskısı 3000 adet olarak basılan eserin incelemesi Prof. Dr. Hamza Zülfikar tarafından yapılmıştır.

Eserin 7 nüshasını tespit eden Kemal Eraslan, bu nüshalardan 3'üne erişebildiği için yalnızca 3 nüshadan faydalanarak tenkitli metni kurabilmiştir. Eraslan'ın faydalandığı nüshalar: Topkapı Sarayı Nüshası (Revan kitaplığında 808 numara ile kayıtlıdır), Paris Nüshası (Bib. Nat. Suğğl. Turc, no: 316-317), Süleymaniye Genel Kitaplığı (Fatih bölümü no: 4056) nüshaları olup diğer nüshalar ise şunlardır:

Özbekistan Fenler Akademiyası Şark Kolyazmaları Enstitüsü Kitaplığı no: 3902 numarayla kayıtlı nüsha.

Seltkov-Şedrin Devlet Halk Kütüphanesi (Leningrad)nde bulunan nüsha.

Özbekistan Fenler Akademiyası Şark Kolyazmaları Enstitüsü Kitaplığında no: 3441 numarayla kayıtlı nüsha.

Taşkent, Nevâyî Komitesi Arşivinde bulunan nüsha.

Alî-Şîr Nevâyî, Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve I Metin, (Haz. Kemal Eraslan), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.

Kemal Eraslan Ali Şîr Nevâyî, "Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-fütüvve, Metin ve Dil Özellikleri" adlı ilmi çalışmasıyla 1970 yılında Doktor unvanını almıştır. Bu eserin iki baskısı mevcuttur. Birinci baskısı 1979 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi yayınlarının 2654 numaralı kitabı olarak yapılmıştır. Ali Şîr Nevâyî'nin kültür tarihimiz bakımından oldukça önemli olan bu eserinin Türk Dil Kurumu'nun Nevâyî külliyyâtı içinde yer alması kararlaştırılınca eserin ikinci baskısı Türk Dil Kurumu tarafından 1996 yılında yapılmıştır.

Arap ve Fars edebiyatında önemli bir gelişme gösteren tezkirecilik Türk edebiyatında Nevâyî'nin Mecâlisü'n Nefâ'is eseri ile başlar. Daha sonra ise Nevâyî h. 901 (m.1495-6)'de Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve adlı sūfler tezkiresini oluşturur. Nevâyî Nefehâtü'l-üns min hazarâti'l- kuds' te bulunan 601 şahsın biyografisini Farsçadan Türk diline çevirmiştir. Fakat Nevâyî'nin eserinde 770 şahsın biyografisi bulunmaktadır. Aradaki 170 küsur şahıs farkın çoğunluğu Nevâyî'nin tercümeyle ilave ettiği Türk, az bir kısmı ise Hind şahıslardan oluşmaktadır. Kemal Eraslan'a göre bu eserin önemi, Nevâyî, kendi zamanına kadar şifâhî kültürün muhafaza ettiği Türk sūflerine ait malumatı bu eserde tespit ederek, yüzlerce Türk sūfisini Türk kültür dünyasına kazandırmıştır. Din ve kültür tarihi bakımından büyük bir önem taşıyan eser, bir devre ışık tutmuştur.

Kemal Eraslan'ın Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve başlıklı eseri Sunuş, Ön söz (ikinci Baskının Önsözü de dâhil), Giriş, Metin ve İndeks kısımlarından oluşmaktadır. Sunuş bölümünde Ali Şîr Nevâyî'nin hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri tanıtılmıştır. Giriş kısmında ise:

A. Çağatay Edebiyatı ve Nevâyî

1. Çağatay Yazı Dilinin ve Klâsik Çağatay Edebiyatının Teşekkülü

2. Çağatay Edebiyatının Teşekkülünde Nevâyî'nin Hizmeti,

B. Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve

1. Eserin mâhiyeti ve Önemi

2. Eserin Nüshaları

3. Metnin Tespiti ve Tertipi, başlıkları ile konuyla ilgili bilgiler verilmiştir. Daha sonra transkripsiyon alfabeti ile metin aktarımı yapılmıştır. Eserin sonunda ise alfabetik bir indeks verilmiştir.

Eserin Revân nüshası, Paris nüshası, Fatih nüshası, İstanbul Üniversitesi nüshası, Londra nüshası, Yeni (İstanbul Üniversitesi) Üniversite nüshası, Petersburg Nüshası olmak üzere 7 nüshası vardır. Eraslan, bu yedi nüshadan Revân, Fatih, Paris, Üniversite, Londra, olmak üzere 5 nüshayı karşılaştırmalı olarak inceleyerek metni oluşturmuştur.

Ali-şîr Nevâyî, Mecâlisü'n-Nefâyis, (Haz. Kemal Eraslan) I-II, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001.

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Ali Şîr Nevâyî'nin eserlerinin yer aldığı külliyyâtda Mecâlisü'n-nefâ'is eseri 11. sırada sunulmuştur. Ali Şîr Nevâyî'nin Mecâlisü'n-Nefâ'is adlı şairler tezkiresi Türk diliyle yazılmış ilk şairler tezkiresidir. Nevâyî bu tezkiresinde Hüseyin-i Baykara'nın doğumundan saltanatının sonuna kadar süren devre içinde Orta Asya ve İran'da yetişen Türkçe ve Farsça şiir yazar 461 şahsa yer vermiştir. Bu eser aynı zamanda 14 ve 15.yy Orta Asya kültür ve edebî hayatına ışık tutan ve bizlere bu anlamda bilgiler sunan önemli bir eserdir.

Eser 2 cilttir ve giriş, metin, nüsha farkları, Türkiye Türkçesine çeviri ve notlar bölümlerinden oluşmaktadır. 1. ciltte Giriş ve Metin, 2. ciltte ise Çeviri ve Notlar kısmı yer almaktadır. Giriş kısmında Çağatay edebiyatı ve Nevâyî başlığı altında verilen: Tezkire ve Tezkirecilik ile Nevâyî'nin Tezkireciliği ve Biyografik Eserleri başlıkları ile konu hakkında bilgiler verilmiştir.

Mecâlisü'n-Nefâ'is'in Türkiye ve Türkiye dışındaki kitaplıklarda pek çok yazma nüshaları bulunmaktadır. Bu nüshaların bazıları Nevâyî külliyyatları içinde, bazıları da müstakil yazmalar hâlinindedir. Kemal Eraslan tenkitli metni oluştururken temin edebildiği en güvenilir ve eski dört yazma nüsha ile 1961 Taşkent baskısından faydalanmıştır. Eraslan'ın tenkitli metnini oluştururken faydalandığı esas nüsha Topkapı sarayı Revan nüshasıdır. Süleymaniye Genel Kitaplığı Fatih nüshası, Paris Bibliothek National nüshası, Leningrad nüshası, Taşkent bakısını ise yardımcı nüsha olarak almıştır.

Eraslan, Kemal (2001). "Nevâyî ve Tenkid", Ali Şîr Nevâyî'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yıl Dönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri: 24- 25 Eylül 2001, TDK Yay., Ankara, 2004.

Eraslan bu bildirisinde, Nevâyî'deki tenkiti, eserlerinden örneklerle ele almıştır. Nevâyî'nin tenkit tarzını en açık şekilde Mecâlisü'n-Nefâyis adlı şairler tezkiresinde görmekte olduğumuzu belirtmiştir. Eraslan, Nevâyî'nin, Mecâlisü'n-Nefâyis adlı eserinde zikrettiği şahıslar hakkında çeşitli yönlerden değerlendirmeler yaptığını ve tenkit ve takdirleriyle yeni yetişenlere faydalı olmaya çalıştığını söylemektedir. Yine Nevâyî'nin şahısları değerlendirirken bu şahısların ahlâkî durumları üzerinde titizlikle durduğunu ve bu ahlâkî meziyetleri sanatkârlar için önemli bir ölçü olarak kabul ettiğini bizlere aktarır eserlerinden buna örnekler vermektedir. Ayrıca Eraslan bu bildirisinde, Nevâyî'nin, şairliğini beğendiği yetişmekte olanlar hakkında çoğu zaman kesin hüküm vermekten kaçınmayıp onları teşvik ettiğini, hükümlerinde de oldukça dikkatli olduğunu şahıslar hakkında iyice tahkikat yaptıktan sonra hüküm verdiğini belirtmektedir.

"Ali-şîr Nevâyî", Avrasyaya Yön Veren Şahsiyetler: Doğumunun 570. Yılında Ali Şîr Nevai Sempozyumu, İstanbul 2012.

Bu sempozyumda sunulan bildiri metinleri yayımlanmamış olduğundan Kemal Eraslan'ın yazdığı bu bildiriye erişim sağlanamamıştır.

KEMAL ERASLAN'IN NEVÂYÎ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARINDAN HAREKETLE NEVÂYÎ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ VE BAKIŞ AÇISI

Kemal Eraslan, Nevâyî'ye *kuruculuk* ve *rehberlik* vasıflarını yükleyerek Çağatay Edebiyatının teşekkülü ve gelişimindeki rolünü vurgulamıştır:

"Nevâyî'nin çeşitli tür ve mevzularda bu kadar eser vermesi, onun kuruculuk vasfıyla izah edilebilir. Hakikaten Nevâyî, klasik Çağatay edebiyatının

teşekkülünde, Tanzimatçıların oynadığı rolü oynar. Bu sebeptendir ki Nevâyî, klâsik Fars edebiyatını örnek almış, çeşitli türlerde Farsça yazılan eserleri Türkçe ile yazmaya çalışmış, müşterek kültüre dayanan Orta Asya Türk Edebiyatını millî zevkle klâsik bir seviyeye ulaştırmaya muvaffak olmuştur.

Nevâyî, sanatkâr cephesi yanında bu rehberlik vasfıyla da klâsik Çağatay edebiyatının temel direği olmuş Çağataycayı klâsik bir şiir ve nesir dili hâline getirmiştir” (Eraslan, 1996: XL).

Kemal Eraslan'a göre dil meselesi önemlidir. Millî ve yüksek bir edebiyat yaratmanın millî şura sahip bir dille yaratılabileceğini düşünür. Nevâyî'deki güçlü dil bilincini şöyle ifade etmiştir:

“Nevâyî'nin yüksek bir millî şura ve sarsılmaz bir Türkçe sevgisine sahip olduğu hemen hemen bütün eserlerinde görülmektedir. Edebiyat her şeyden önce dil meselesidir. Millî ve yüksek bir edebiyat ancak millî şura ve millî zevkin geliştirdiği bir dille yaratılır. Bunun için evvelâ dilin kudretine inanmak, onu sevmek ve titizlikle işlemek gerekir. Nevâyî'nin Türkçenin müdafaasını yapmaya ve münevverleri Türkçe yazmaları için teşvik etmeğe sevk eden gerçek sebep budur” (Eraslan, 2015: 108).

“Orta Asya Türk kültür ve sanat hayatının gelişmesinde en büyük rolü oynayan Nevâyî, şaşılacak derecede Türkçe sevgisine ve Türkçenin ifade kudretinin üstünlüğü inancına sahiptir. O tek başına köklü Fars edebiyatı ile âdeta rekabete girmiş bir dava adamıdır. Altmış yıllık hayatını bu dava uğruna veren Nevâyî, kültür ve edebiyat tarihinde mümtaz bir yer edinmiştir” (Eraslan, 1996: IX).

Kemal Eraslan, Yusuf Has Hacip ve Kaşgarlı Mahmud'dan sonra en büyük Türkçü ve kültür adamı olarak Nevâyî'yi gördüğünü söylemiştir:

“Ölçülü ve san'atkârane bir üslupla yazılan bu risâleler, sadece ele alınan şahısların hayat ve kişilikleri hakkında bilgi vermekle kalmamakta, devrin san'at ve kültür hayatına da ışık tutmaktadırlar. Bilhassa Hâlât-ı Pehlevan Muhammed risâlesinde, tıb, musikî, edebiyat, sosyal hayat ve diğer yönleri ile Herat'ın Türk kültüründeki yeri ve önemi devrin önde gelen simaları ile bizzat Nevâyî'nin hayatı hakkında faydalı bilgiler bulmaktayız. Bu bakımdan Nevâyî, 11. Asırda yetişen en büyük sosyal siyasetçimiz veya kültür siyasetçimiz Yusuf Has Hacip ve en büyük folklorcu ve lugatçımız Kâşgarlı Mahmud'dan sonra en büyük Türkçü ve kültür adamı olarak görmek hiç de yanlış olmaz sanıyoruz” (Eraslan, 1984: 99).

Kemal Eraslan, Nevâyî'nin hiçbir zaman taklitçi olmayıp orijinal kaldığını ve hatta bazı bakımlardan üstatlarını bile aştığını düşünmektedir:

“Nevâyî'nin her eseri, devrinin sosyal ve kültürel bir yönünü aydınlattığı gibi, onun geniş kültürünü, millî şurunun yüceliğini ve sanat dehasını da yansıtmaktadır. Câmî ve Husrev-i Dihlevî'nin tesiri altında kalmasına rağmen hiçbir zaman taklitçi bir sanatkâr olmamış, orijinal kalmaya, hatta bazı bakımlardan üstatlarını aşmaya muvaffak olmuştur...” (Eraslan, 2001: IX).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Türk diline yaptığı hizmetlerle Türkolojiye büyük katkılar sunan değerli bilim insanı Prof. Dr. Kemal Eraslan'ın Nevâyî üzerine yaptığı çalışmalar ve onun hakkındaki görüşleri bu makalenin konusunu oluşturmaktadır.

Ali Şîr Nevâyî, Kemal Eraslan'ın 52 yıl boyunca yaptığı ilmî çalışmaların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kemal Eraslan bir Nevâyî uzmanıdır, ömrünü Nevâyî ve Çağatay edebiyatının eserlerine adamıştır. Kemal Eraslan, “Ali Şîr Nevâyî, Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve, Metin ve Dil Özellikleri” başlıklı tezi ile 1970 yılında Doktor unvanını almıştır. Akademik kariyerin ilk ve en önemli basamaklarından biri olarak görülen doktora tezinin konusunu da oluşturan Ali Şîr Nevâyî çalışmaları, yıllar içerisinde istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Kemal Eraslan'ın Ali Şîr Nevâyî ve eserleri ile ilgili 2 makale, 3 kitap (1 kitap doktora tezinin revize edilerek yayımlanmış hâlidir), 2 bildiri olmak üzere toplam 7 adet çalışması mevcuttur. Bu çalışmaların öneminden bahsetmeyi gerekli görmekteyiz. Kemal Eraslan, Hâlât-ı Pehlevân Muhammed Risâlesi, Hâlât-ı Seyyid Hasan Big Risâlesi olmak üzere Nevâyî'nin daha önce hiç yayımlanmamış iki risalesini makale formatında yayımlayıp Türkoloji camiasına tanıtmıştır. Bunun yanında aruz ilmini anlattığı Mîzânü'l-Evzân, sülfler tezkiresi olan Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve ve Türk diliyle yazılan ilk şairler tezkiresi olan Mecâlisü'n-Nefâyis gibi Nevâyî'nin üç büyük eserini titizlikle

işleyerek yayımlayan ve Türkoloji camiasına tanıtan Kemal Eraslan Türk diline büyük bir hizmette bulunmuştur.

Kemal Eraslan'ın Nevâyî ve eserleriyle ilgili çalışmalarında tespit ettiğimiz Nevâyî hakkındaki görüşleri özgün ve dikkatli tespitlerdir. Kemal Eraslan, Nevâyî'nin Çağatay edebiyatının teşekkülü ve gelişimindeki rolünü vurgulamak için ona kuruculuk ve rehberlik vasıflarını yüklemiştir. Çeşitli tür ve mevzularda bu kadar eser vermesinin Nevâyî'nin kuruculuk vasfıyla izah edilebileceğini ve klasik Çağatay edebiyatının teşekkülünde, Nevâyî'nin Tanzimatçıların oynadığı rolü oynadığını söylemiştir. Ayrıca Çağataycayı klâsik bir şiir ve nesir dili hâline getirip kendisinden sonra gelenlere adeta bir rehberlik hizmeti sunduğunu vurgulamıştır. Kemal Eraslan, Nevâyî'nin millî şura sahip bir dil bilinci olduğunu düşünmektedir. Dilinin kudretine inanıp onu sevdiğini ve titizlikle işlediğini düşünür. Nevâyî'nin Türkçenin müdafaasını yapmaya ve münevverleri Türkçe yazmaları için teşvik etmeğe sevk eden sebebin de bu olduğunu belirtir. Nevâyî'nin risalelerinde sadece ele alınan şahısların hayat ve kişilikleri hakkında bilgi vermekle kalmadığını, devrin sanat ve kültür hayatına da ışık tuttuğunu belirten Eraslan, Yusuf Has Hacip ve Kaşgarlı Mahmud'dan sonra en büyük Türkçü ve kültür adamı olarak Nevâyî'yi gördüğünü söylemiştir. Kemal Eraslan, Nevâyî'nin hiçbir zaman taklitçi olmayıp özgün olduğunu ve hatta bazı bakımlardan üstatlarını bile aştığını düşünmektedir.

Yazarlık Katkısı

Çalışmam tek yazarlı olarak yürütülmüştür.

Etik Kurul Beyanı

Araştırmam doküman incelemesine dayalı olduğu için etik kurul onayı gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

- Bulut, S. (2017). Asya Coğrafyası'nın Büyük Edibi Ali Şir Nevai'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türk Dili'ne Katkıları. *Asya Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 1(1), 23-41.
- Caferoğlu, A. (1948). Çağatay Türkçesi ve Nevâyî. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (2), 3-4.
- Eckmann, J. (1958). Çağatay Dili Hakkında Notlar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, (6), 115-126.
- Eraslan, K. (1971). Nevâyî'nin Hâlât-ı Seyyid Hasan Big Risâlesi. *Türkiyat Mecmuası*, (XVI), 89-110.
- Eraslan, K. (1980). Ali-Şir Nevâyî'nin Hâlât-ı Pehlevân Muhammed Risâlesi. *Türkiyat Mecmuası*, (XIX), 99-164.
- Eraslan, K. (1993). *Ali-Şir Nevâyî, Mîzânü'l-Evzân (Vezinlerin Terazisi)*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 568, Ali-Şir Nevâyî Külliyyatı: 14.
- Eraslan, K. (1996). *Ali-Şir Nevâyî, Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve I Metin*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eraslan, K. (2001). *Ali-Şir Nevâyî, Mecâlisü'n-Nefâyis I-II*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eraslan, K. (2015). "XV. Yüzyıl Çağatay Edebiyatı". *Büyük Türk Klâsikleri*, (3), 108.
- Kocasavaş, Y. (2018). İlme Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Kemal Eraslan 88 Yaşında. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 120(237), 217-232.
- Korkmaz, Z. (2004). "Ali Şir Nevâyî ve Çağatay Yazı Dili". Ali Şir Nevai'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yılı Dönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri: 24 - 25 Eylül 2001, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Levend, A. S. (1965). *Ali Şir Nevâyî, I. Cilt Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2001). Ali Şir Nevâyî'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yılı Dönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri: 24 - 25 Eylül 2001, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk, V. (2021). Türkiye'de Ali Şir Nevâyî Çalışmaları. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (52), 403-442.
- Yılmaz, B. (2018). Türk Dil Tarihinde Nevai Döneminin Türkçeye Katkıları. *III. Uluslararası Genç Filologlar Konferansı* 23-24 Kasım 2018(s.47-56), Ali Şir Nevai Adındaki Özbek Dili ve Edebiyatı Taşkent Devlet Üniversitesi, Taşkent, Özbekistan.